

няють три дієслівні стани: активний, пасивний, зворотньо-середній. Необхідно твердо знати формальні ознаки кожного стану: можливі форми прямого додатка (активний стан); форму суб'єкта в пасивному стані й постфікс *-ся* у дієслові, яке було перехідним, пор.: *Учні виконують роботу. Робота виконується учнями. Робота виконується.* Треба звернути увагу на те, що неперехідні дієслова (*стояти, сміятися*) залишаються поза станом. Зміцнити знання про стани допомагають вправи на кшталт: визначте стани дієслова, зазначте, за якими ознаками ви їх виділяєте. *Гріє сонечко! Усміхається небо яснее, дзвонить пісеньку жайворонок* (І. Франко). *Вже три роки я збираюсь, щоб побачити тебе* (І. Франко). *Не боюсь я ні бога, ні біса* (І. Франко). Можна запропонувати утворити, де можливо, форми дієслів іншого стану, зробити висновок про співвідносність форм стану одного дієслова: *грати, розігнути, натрапити, прямувати.*

Опрацьовуючи граматичні категорії, студенти усвідомлюють зв'язки між ними, досконало утворюють граматичні форми і вміють відмінювати дієслова. Знання особливостей дієслівних форм, виконання вправ сприяють формуванню граматичної компетентності майбутніх філологів.

Вікторія Царенко
(*м. Вінниця*)

КОНТАМІНАЦІЯ ЯК НОВІТНІЙ СПОСІБ СЛОВОТВОРУ ВІДАНТРОПОНІМНИХ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ: СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА

Сучасний мовний простір відзначається високою динамікою та невинним оновленням лексико-семантичної системи. У цьому процесі особливу увагу лінгвістів привертають відантропонімії okazіоналізми, тобто авторські новотвори, базою для яких слугують власні назви людей (імена, прізвища, прізвиська, псевдоніми). Вони є реакцією соціуму на актуальні події, а також потужним засобом мовної гри та експресії. У прагненні до створення максимально містких та оцінних номінацій мовці все частіше вдаються до нестандартних дериваційних механізмів, серед яких чільне місце посідає контамінація.

Як зазначає дослідниця Ж. Колоїз, контамінація – це схрещення двох мовних одиниць, які одночасно актуалізуються у свідомості мовця й поєднуються в межах однієї новоутвореної одиниці. У неології її розглядають як незувальний спосіб словотворення, унаслідок якого нова лексема виникає через злиття або взаємопроникнення частин двох слів. Таке поєднання ґрунтується на їх звуковій подібності й супроводжується накладанням частин твірних основ та формально-семантичним злиттям компонентів в одне ціле [1, с. 96]. Зважаючи на активізацію цього явища в сучасному політичному та медійному дискурсі, дослідження структурних і семантичних особливостей відантропонімії контамінантів становить значний науковий інтерес, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Матеріалом дослідження стали відантропонімії okazіоналізми, відібрані зі словників А. Нелюби та Є. Редька «Лексико-словотвірні інновації», у яких зафік-

совано оказіональну лексику сучасного українського медійного та політичного дискурсу 2017–2024 рр. [3; 2].

Базовою для нашого дослідження слугує структурна класифікація контамінантів Є. Редька [4], яка є найбільш ґрунтовною з-поміж наявних праць завдяки глибокому узагальненню та доповненню попередніх підходів:

1. Накладання однієї твірної основи на іншу.

1.1. Накладання цілої першої основи на початок другої: *бандератор* ← *Бандер*[(a) + *термін*]атор, *зебава* ← [*Зе* + *за*]бава, *зебіл* ← [*Зе* + *де*]біл, *зеградація* ← [*Зе* + *де*]градація, *зелепень* ← [*Зе* + *те*]лепень, *Зенесуела* ← [*Зе* + *Ве*]несуел(a), *зенелох* ← [*Зе* + *Я*]нелох, *Зеракл* ← [*Зе* + *Ге*]ракл, *заішкварлет* ← [*заішквар* + *Шкар*]лет, *ЗЕбуїн* ← [*Зе* + *ба*]буїн, *Зегевара* ← [*Зе* + *Че*]гевар(a), *ТРАМПець* ← [*Трам* + *кап*]ець.

1.2. Накладання утнутої першої основи на початок другої: *Сцицерон* ← *с*[*цикун* + *Ци*]церон, *Арахамло* ← *Ара*[*хамія* + *хам*]л(о).

1.3. Накладання кінця першої твірної основи на початок другої: *Дерьмак* ← *д*[*ерьм*(о) + *Єрм*]ак, *Єрмакодло* ← [*Єрмак* + *кодл*(о)], *Бабломойський* ← *баб*[*ло* + *Коло*]мойськ(ий).

1.4. Накладання цілої другої основи на кінець першої: *Образеля* ← *обра*[*жунька* + *Зел*(я)].

1.5. Накладання утнутої другої основи на кінець першої: *Козел* ← *Ко*[*манда* + *Зел*]енського.

1.6. Накладання двох утнутих основ: *Лукашеску* ← *Лукаш*[*енк*(о) + *Чау*]шеску, *Путільярд* ← [*Пут-ін* + *м*]ільярд, *Хутін* ← [*ху*... + *Пу*]тін, *Буданга* ← *Буд*[*анов* + *Ва*]нга, *зеленінець* ← *Зелен-ськ*(ий) + *лен*]інець, *Зеленкович* ← *Зелен*[*ський* + *Яну*]кович, *ЗЕлі* ← *Зел*[*л*(я) + *be*]лі, *Скабейчук* ← *Скабе*[*єва* + *Мосі*]йчук, *Стефанчухамія* ← *Стефанч*[*ук* + *Ара*]хамія.

1.7. Накладання основ з паралельною інтерфіксацією: *бандеромобіль* ← [*Бандер*(a) + *авто*]мобіль, *єрмакофродит* ← [*Єрмак* + *герма*]фродит.

2. Вставлення однієї основи в іншу.

2.1. Вставлення цілої другої основи в першу основу: *НауКИВець* ← *нау*[*ков* + *Кив*(a)]ець.

3. Вичленування однієї твірної основи в іншу.

3.1. Вичленування з початку твірної основи: *ТРАМПлін* ← [*Трам* + *трамп*]лін.

3.2. Вичленування з середини твірної основи: *блаЗЕнь* ← *бла*[*зе*]нь + [*Зе*].

Отже, зафіксовані контамінанти реалізують різні структурні моделі, серед яких переважає накладання твірних основ різного типу, тоді як інші різновиди (вставлення та вичленування) представлені поодинокими прикладами. Така специфіка підтверджує загальне тяжіння сучасного словотвору до лінійного схрещення співзвучних компонентів задля мовної економії.

У функціональному аспекті контамінаційні новотвори переважно не виконують суто номінативної функції. На відміну від одиниць, створених для називання нових явищ або понять, такі утворення здебільшого постають як експресивно-стилістичний засіб. Їх основне призначення полягає у вираженні авторської оцінки, емоційного ставлення та створенні яскравого, нешаблонного мовного ефекту, тому

контамінаційні okazіоналізми найчастіше реалізують номінативно-експресивну, експресивну, емотивну та імпресивно-вольову функції.

Експресивно-номінативна функція полягає в тому, що okazіоналізм одночасно виконує функцію називання певного явища та слугує засобом підвищення виразності висловлення. Реалізацію цієї функції забезпечують такі новотвори: бандератор (*Арнольд Шкварко – український кіборг-бандератор, який бореться з хабарництвом, лицемірством та паразитизмом українських чиновників* (Facebook: фрагмент відео з к/ф «Гермінатор»)), бандеромобіль (*Вони червоно-чорні. Мабуть, подумали, що то бандеромобілі, і з переляку пальнули* (Facebook: Л. Корж, 02.03.2022)), зашкварлет (*Останній дзвоник для Шкарлета в Кабінеті Міністрів ... Зашкварлет* (про бажану відставку Шкарлета) (Facebook: І. Прокопова, 27.08.2020)).

Експресивна функція полягає у посиленні образності та виразності висловлення, створенні іронічного або сатиричного ефекту через незвичне поєднання компонентів різних слів. До лексем, які забезпечують реалізацію цієї функції, належать: зебава (*Нічні зебави найвеличнішого* (YouTube: Зералаш № 42, 16.12.2021)), ТРАМПлін (*ТРАМПлін чи ТРАМПець все попереду* (YouTube: Самий сік, назва сюжету, 07.11.2024)), ТРАМПець (*ТРАМПлін чи ТРАМПець все попереду* (YouTube: Самий сік, назва сюжету, 07.11.2024)), зеградація (*Ви бачили Трампа в шортах під час офіційного візиту, наприклад, в Чикаго? ... Отож! Отак виглядає зеградація України. Чухонець на чолі держави* (Facebook: Е. Volender, 05.10.2020)), Зеракл (*50 подвигів Зеракла. Ясла повні обіцянками* (YouTube: Нудний Пенс, 09.12.2021)), науКІВець («*НауКІВець*» (підпис під плакатом-шаржем) (Facebook: Баба і кіт, 26.04.2021)), Путільярд (*Ростех не повідомив, скільки путільярдів доларів використано на цю розробку* (24 канал: Весті Кремля, 29.11.2021)), стефанчухамія («*Тому пропоную негайно звільнити його з посади разом з усім його почтом, бо цих людей також можуть вбити вони під загрозою. Татарова, Єрмака, всіх оцих арахамій із стефанчухаміями, каклет із соснами, аж до самої, прости Господи, Вар'яти...*» (Facebook: В. Чопик, 10.05.2024)), єрмакофродит (*Вчорашнє інтерв'ю Зеленського Washington Post нарешилі розвіяло будь-які спроби брехні його самого його єрмакофродитів на тему: нас не попередили про війну належним чином»* (Цензор.НЕТ: Б. Буткевич, 17.08.2022)), ЗЕлі (*Казус ЗЕлі. Україна в центрі світу. Прийшов час рішень* (YouTube: Нудний Пенс, 21.02.2022)).

Емотивна функція пов'язана з вираженням емоційного ставлення мовця, найчастіше це показ іронії, зневаги та осуду щодо певної особи чи явища. Такі контамінанти є теж доволі поширеними: Зелепень (*Високопрофесійні маркетингологи Зелепня втомилися шукати оптимальне ампула для колишнього примітивного кабареткового актора. І тут суцільне непопадання* (Facebook: Брати Грім, 05.11.2019)), Хутін (*Хутін дякує гітлеру та сталіну за Другу світову війну, бо якби не вони, в росії нічим було б пишатися* (Facebook: М. Худз'як, 24.06.2020)), Арахамлю (*Якесь телятко Арахамлю з обличчям придуркуватої мавпочки звинувачує в сіянні паніки та неправдивості країни, які бажують державі, в якій тупі та безвідповідальні придурки привели це непорозуміння в парламент, допомогти в той час, коли перед воротами стоїть орда відморозків* (Facebook: А. Листровий, 31.01.2022)), Образєля (*Той, кого мільйони українців бачили новим обличчям і надією, виявився звичайною ображулею чи образєлею. Ображунька, ображуля, образєля...*

(YouTube: Самий сок, 21.09.2021)), Сцицерон (*Сцицерон Олександрович та його спічрайтери* (YouTube: Зералаш, № 30, 02.11.2021)), Дерьмак (*Епічне фото – асфальтобарига різниченко привіз долю дермаку, маляр від щастя люрить по колінах* (Facebook: 3. Гузар, 16.11.2022)), Єрмакодло (*Саме зелене Єрмакодло є злочинцями, яке відкрило «двері в наш дім» та впустили туди вбивць, бо знали, що буде, і нічого не робили* (Facebook: О. Дракін, 18.04.2023)), зеленех (*Ні порошок, ні поки що зеленех з їхнім оточенням так і не вилізли самі й багатьох інших не відтягли від прірви саможертства і торгівлі національними інтересами* (Facebook: С. Гук, 11.04.2021)), зебіл (*Зебіл ніколи не визнає себе зебілом* (savchuk.live, 24.04.2019)), ЗЕбуїн (*Це відео для ЗЕбуїнів* (підпис під зображенням) (Facebook: П. Крись, 26.11.2023); *Дай Боже здоров'я Петру Олексійовичу!!! А зебуїни нехай наїдяться сирій землі!* (Facebook: О. Вдовіченко, 27.11.2023)).

Імпресивно-вольова функція полягає у впливі на адресата, формуванні певного ставлення до політичної постаті або явища. Вживання таких okazіоналізмів пов'язане з прагненням викликати в адресата реакцію позитивного чи негативного характеру, тобто з цією функцією тісно пов'язана асоціативна. Цю функцію у досліджуваному матеріалі виконують такі одиниці: Зенесуела (*Є огляди економіки, в яких висміюють дії Кабміну, які перетворили Україну в Зенесуелу* (YouTube: Нудний Пенс, 16.05.2021)), Лукашеску (*Лукашеску вже переміщується по «своєй» країні, де за нього проголосували 80 % людей, виключно повітрям...* (Facebook: С. Соловей, 23.08.2020)), Скабейчук (*Останні актуальні новини з Наталією Скабейчук* (Facebook: О. Кісенко, 25.06.2022)), Зегевара (*Буквально через кілька місяців після виборів найзапекліші прихильники зеленського щосили здирали наклейки «за Зе» зі своїх авто, бо розчарувалися. Цікаво, куди запишуть оті всі подушки з хероями, футболки з зегевара, чашки та інші мотлох, коли після перемоги будуть офіційно озвучені всі претензії (м'яко кажучи) до діючої влади, почнуться судові процеси і буде оприлюднена правдива, ганебна і жахлива інформація про «підготовку» влади до війни і наслідки цієї «підготовки»* (Facebook: С. Кащенко, 18.04.2022)), зеЛенінець (*Дорогі мої друзі, 13,5 мільйонів українських громадян, в 19 році вибрали своїм главарем зеленського. І стали «ми всі презЗЕденти» і вірними зеЛенінцями* (Facebook: Т. Кременчук, 23.03.2023)), Зеленкович («*Зеленкович*» (підпис під зображенням Зеленського і Януковича) (YouTube: Самий сік), Козел (*Козел – це не самець кози! Українською правильно буде цап. Козел – це скорочено Команда Зеленського* (Facebook: Д. Чекалкін, 30.05.2020)), Бабломойський (*Фактично він витягнув економіку України з боргової ями. Успіхів Арсенія Яценюка не помічають лише Янелохбоневтік, Ігаль Бабломойський, Юлія Тимошенко, Вадим Рабинович, Нестор Шуфрлич, Віктор Медведчук, Юрій Бойко, Майкл Добкін ...* (Facebook: В. Лещ, 23.12.2022)).

Функціональний аналіз матеріалу засвідчує, що у відантропонімній контамінації оцінна спрямованість суттєво домінує над номінативною потребою, перетворюючи словотвірний акт на потужний інструмент гострої політичної сатири. Зафіксованим новотворам притаманна глибока пейоризація семантики: злиття антропонімів зі зниженою лексикою виступає дієвим засобом мовної дискредитації об'єкта. Схрещення антропонімів із прецедентними онімами створює ідеологічні тригери, здатні асоціативно маніпулювати сприйняттям адресата. Досліджуваний спосіб творення забезпечує найвищий ступінь смислової компресії, даючи змогу

авторам економно, але максимально експресивно показати складні суспільно-політичні явища та власні комунікативні наміри в межах однієї гібридної лексеми.

Отже, відантропонімна контамінація в сучасному українському дискурсі постає як високопродуктивна дериваційна модель. Вона синтезує структурну компактність із максимальною концентрацією оцінної, сатиричної та вольової прагматики, миттєво реагуючи на виклики часу та відображаючи живу динаміку розвитку української мови.

Література

1. Колоїз Ж. В. Неузуальне словотворення: монографія. Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. 156 с.
2. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації. 2022–2024. Словник. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2025. 112 с.
3. Нелюба А., Редько Є. Лексико-словотвірні інновації. 2017–2021. Словник / ред. А. Нелюба. Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2022. 124 с.
4. Редько Є. Словотвірна контамінація в сучасних інноваційних процесах. ХХ–ХХІ ст.: жанрово-стильові й лінгвістичні метаморфози в українській мові і літературі / ред. А. Архангельська. Olomouc, 2016. С. 205–229.

Зореслава Шевчук
(*м. Кам'янець-Подільський*)

ФЕМІНІТИВИ ЯК МАРКЕРИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН У СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ІРИНИ ВІЛЬДЕ)

У сучасному українському мовознавстві особливу увагу привертає проблема функціонування фемінітивів як одного з найбільш динамічних і дискусійних елементів лексичної системи мови. Їх активне поширення та закріплення в різних стилях мовлення свідчить про глибокі процеси оновлення мовної норми, переосмислення традиційних підходів до найменування осіб і розширення виражальних можливостей української мови. Сучасні дослідження поглиблюють це розуміння, оскільки «фемінітиви в сучасному медіапросторі виконують не лише номінативну, а й ідеологічну функцію, репрезентуючи нові соціальні ролі жінки» [5, с. 50]. Особливого значення окреслена проблема набуває у зв'язку з підвищеною увагою до питань гендерної рівності та точності номінації, що стають важливими складниками сучасного комунікативного простору.

Активізація вживання назв осіб жіночої статі за професією, соціальним статусом чи видом діяльності пов'язана не лише з внутрішньомовними процесами, зокрема розвитком словотвірних моделей і тенденцією до системності, а й із суттєвими соціокультурними змінами, що відбуваються в українському суспільстві. Зростання ролі жінок у різних сферах суспільного життя, трансформація уявлень про гендерні ролі та посилення уваги до репрезентації жінки в публічному дискурсі сприяють утвердженню фемінітивів як невід'ємного елементу сучасного мовлення.